

## СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Пелагия Мих. Терзийска – преподавател в ЮЗУ "Неофит Рилски",  
Благоевград

Относно: дисертационен труд на тема **„Подходи за оптимизация на взаимодействието между семейството, училището и обществото в условията на интегрирано обучение”** за присъждане на образователната и научна степен "доктор" в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление: 1. 2. Педагогика, научна специалност: Специална педагогика - Педагогика за деца с интелектуална недостатъчност

Автор: **Поликсения Цветанова Кисимова**

Научен ръководител: доц. д-р Емилия Евгениева

Настоящото становище е изготвено на основание заповед № РД 38 292/ 2.05. 2018 г. на ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски”, както и на решение на научното жури по процедурата.

### *1. Общо представяне на процедурата и докторанта*

Поликсения Цветанова Кисимова е докторант в задочна форма на обучение по специалност „Специална педагогика“ в катедра „Специална педагогика и логопедия” на СУ “Св. Климент Охридски”. Процедурата и представеният комплект от документи е съобразен с Правилника за развитие на академичния състав на Софийския университет.

Изборът на темата съответства на научните интереси и изследователски търсения на докторант Кисимова.

### *2. Актуалност на тематиката*

Настъпващите промени в образователната сфера, включително в образованието и подпомагането на децата със специални образователни потребности изискват ефективни мерки, които да подпомогнат пълноценното им приобщаване, както в средата от връстниците в норма, така и в обществото. Важно условие за ефективното реализиране на приобщаващия процес е създаването на сътрудничество и партньорство между семейството на детето,

училището и обществото. В този контекст разработването на модел, включващ подходи, методи, средства и дейности, с помощта на който да се оптимизира взаимодействието между детето, училището и обществото в условията на интегрирано обучение и приобщаващо образование е от съществено значение. Това обуславя значимостта и актуалността на темата на дисертационното изследване.

### *3. Представяне на труда и оценка на съдържанието*

В предложения дисертационен труд са изпълнени изискванията към педагогически изследвания с теоретичен и експериментален характер. Трудът отговаря на критериите за подобна разработка на такова научно равнище. Изследването е построено на добра концептуална основа.

Дисертационният труд е разработен в увод, три глави, изводи и препоръки, заключение, списък на използваната литература (165 заглавия, от които 138 заглавия на кирилица, а 27 заглавия на латиница) и 11 приложения.

В увода е направена обосновка на избраната тема и на научната теза. Структурирането е логично организирано. Съдържанието е диференцирано в две части - Теоретични параметри на проблема – I глава и експериментално изследване и анализ на резултатите от него – II и III глава..

Акцентът в първа глава на дисертацията се поставя върху ролята и значението на семейството, училището и обществото за развитието на децата със СОП и за ефективното реализиране на процеса на тяхната интеграция.

На основата на различни теории за ролята на семейството в процеса на развитие на детето се разкрива важността на семейната среда за изграждането на пълноценни личности. Накратко са представени някои основни принципи, от които родителите трябва да се ръководят при отглеждане и възпитание на детето със СОП, както и някои от най-популярните форми за подготовка на родителите.

Специално внимание се обръща на основни подходи за интерпретация на релацията „семейство-общество”, на отговорността на обществото за хората с увреждания, включително и за децата със СОП. Основателно докторант П. Кисимова подчертава, че обществото носи, както пряка, така и косвена вина за създаването на деца и хора с увреждания. Обобщава, че грижите на обществото

за тях не трябва да се разглеждат като подаяние, а като стремеж да се компенсират сложните последици от увреждането, за да могат и тези хора да живеят достойно, самостоятелно и независимо, като всички останали.

Същността и особеностите на интегрираното обучение и на приобщаващото образование, както и ролята на специалното училище в процеса на зараждане на идеята за интеграция е разгледана и анализирана в трета точка на първа глава. Отразени и анализирани са и новите законодателни промени в политиките за образование на децата със СОП. Представеният кратък анализ на важни за образованието документи в България ясно откроява стремежът към изменение на образователната теория и практика в съответствие с принципите за приобщаване и постигане на равен достъп до качествено образование за всички деца. Открити са най-важните компоненти в Закона за предучилищното и училищното образование, които са свързани конкретно с обучението на децата и учениците със СОП.

Във втора глава коректно и точно са определени обектът и предметът на изследване, както и целта, конкретните задачи, хипотезата и методиката на изследване. Уточнява се контингентът, инструментариумът и етапите на изследването.

Подбраните в изследването участници са представители на групите на „семейства на деца със СОП”, на „учители на деца със СОП” и на „обществото”. Търси се противопоставяне на мненията на всички участници, както и на мненията на ресурсните и масовите учители, и мненията на родителите на децата със СОП в масовите училища и на родителите на останалите деца, в чиито класове се обучават деца със СОП.

Инструментариумът е обособен в 3 групи: инструментариум за всички участници, за учители и родители, и за представители на обществото, които са участвали в изследването.

Реализирането на дисертационното изследване премина през 5 основни етапа: подготвителен, констатиращ, формиращ, контролен и заключителен етап.

Последователно в трета глава е представен анализ на резултатите от проведеното:

- констатиращо изследване - съпоставят се резултатите на трите групи респонденти;

- формирация етап - при него се прилага на практика създадения от докторант Кисимова *модел* с подходи за оптимизация на взаимодействието „семејство-училище-общество” в условията на интегрирано обучение и приобщаващо образование;

- контролен етап - използват се същите инструменти, които са използвани и при констатиращия етап, с изключение на Теста на Белбин.

Резултати на респондентите са представени в таблици и са визуализирани и чрез графики. Това несъмнено дава възможност, както за по-доброто им възприемане, така и за по-доброто им интерпретиране.

На базата на получените от тези три етапа резултатите докторант Кисимова формулира изводи и препоръки за оптимизиране на взаимодействието „семејство-училище-общество” в условията на интегрирано обучение и приобщаващо образование. Представени са значими връзки и зависимости. Изводите са структурирани по посока на поставените задачи.

Използвани са съвременни статистически методи за обработка на получените от направеното изследване резултати, което предполага надеждност, точност и обективност при тяхното анализиране.

Оценявам високо използваните при обработката на получените резултати адекватни методи, съобразени с количествено-качествените параметри на изследваните лица.

Дисертационният труд на Пиликсения Кисимова е логично и завършено изследване със собствени приноси и авторски почерк. Приносите, изведени от направеното проучване са формулирани коректно.

#### *4. Автореферат*

Съответства на дисертационния текст и представя труда по коректен и обобщен начин. Достатъчно информативно е представено съдържанието по отделните глави. Открити са обобщените изводи, препоръки и приноси на автора.

### *5. Преценка на публикациите*

Списъкът на публикациите включва общо 4 статии отпечатани в списание „Специална педагогика“ в периода 2002 – 2011 година и 2 доклада от участие в международна конференция в Бургас – 2013г и в докторантски научен семинар от 2014 г. В някои от тях са представени основни положения, отразени в дисертационния труд.

#### *6. Забележки и препоръки:*

- Наименованието на точка 1.1.3. „Ръководни принципи на родителите при отглеждане дете със СОП“ е добре да се допълни с думата „и обучението“, защото в текста се посочва принцип, отнасящ до ролята на родителите за подпомагане на обучението на тези деца; подчертава се, че родителите може да поемат по-голямата част от обучението въщи и подготовката на детето за училище, ролята им в разработката и модифицирането на учебните програми и др.
- Дисертационният труд би спечелил, ако при разглеждане на ръководните за родителите принципи при отглеждане дете със СОП са проучени възгледите на повече автори по разглеждания проблем и са посочени и други значими принципи в този процес.
- Докторант Поликсения Кисимова манифестира познаване на много литературни източници по разглежданата проблематика, но списъкът би могъл да бъде продължен (напр. с публикации на В. Кацарска, Д. Левтерова, други публикации на Ив. Карагъзов и Сн. Николова, П. Терзийска и др.).

#### *7. Въпроси:*

- Смятате ли, че трябва да бъдат закрити всички специални училища в България?
- С преобразуването на помощните училища в ЦСОП ще се оптимизира ли взаимодействието между семейството, образователната институция и обществото?

*ЗАКЛЮЧЕНИЕ:*

На основата на достойнствата на предложения дисертационен труд давам своята положителна оценка за проведеното изследване и постигнати резултати. Затова си позволявам да предложа на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на Поликсения Цветанова Кисимова в област на висше образование: 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност: Специална педагогика

13.07.2018 г.

Член на научното жури: .....

Доц. д-р Пелагия Терзийска